

میدان جهاد

راهنمای فعالیت گروه‌های جهادی
در مناطق آسیب دیده جنگ تحمیلی

سورة الحديد

میدان جهاد؛

ویژه گروه‌های جهادی در شرایط جنگ

موضوع: راهنمای فعالیت گروه‌های جهادی در مناطق آسیب دیده جنگ تحمیلی

۱۶ ص.

تولید شده توسط: معاونت رشد و توانمندسازی سازمان بسیج دانشجویی.

خرداد ۱۴۰۴

۶.....	مقدمه
۷.....	نقش گروه های جهادی در مناطق آسیب دیده از جنگ
۹.....	مراحل آغاز و اجرای مأموریت گروه جهادی در مناطق آسیب دیده از جنگ
۱۲.....	اقدامات قابل اجرا توسط گروههای جهادی در مناطق آسیب دیده
۱۴.....	الزامات حضور و فعالیت گروه در منطقه
۱۶.....	نکات و ملاحظات حضور در منطقه آسیب دیده

در پی هر حادثه بزرگ، لحظه‌ای فرا می‌رسد که نه تنها سازه‌ها، بلکه دل‌ها نیاز به ترمیم دارند؛ و این تنها با هم‌افزایی مردم و نهادهای مردمی و رسمی ممکن است. در پی حمله‌ی جنایت‌بار رژیم صهیونیستی به خاک ایران و آسیب دیدن تعدادی از هم‌وطنان عزیز و محله‌های شهری، ضرورت همدلی و حضور سازمان‌یافته دوجندان شده است.

در چنین بزنگاه‌هایی، گروه‌های جهادی همچون گذشته با روحیه‌ی خدمت بی‌منت، می‌توانند نقش‌آفرینی مؤثری در مسیر یاری‌رسانی، تقویت انسجام اجتماعی، و بازسازی امید ایفا کنند. حضور آنان نه تنها پاسخی فوری به نیازهای مردم آسیب‌دیده است، بلکه استمرار فرهنگی مقاومت و پایداری نیز تلقی می‌شود. این فعالیت‌ها، هرچند برخاسته از عشق و احساس مسئولیت‌اند، نیازمند شناخت دقیق مراحل مداخله، رعایت ملاحظات فرهنگی، اجتماعی و عملیاتی، و بهره‌گیری از تجربه‌های میدانی هستند. آنچه در ادامه می‌آید، تلاش دارد تا مجموعه‌ای از این مراحل، الزامات و توصیه‌ها را در قالب یک راهنمای عملی پیش روی گروه‌های جهادی قرار دهد.

نقش گروه‌های جهادی در مناطق آسیب دیده از جنگ

حضور گروه‌های جهادی در مناطق آسیب‌دیده از جنگ، همانند مأموریت‌های آنان در مناطق کم‌برخوردار، فراتر از امداد‌گری، حامل پیام امید، همدلی و پایداری اجتماعی است. در دل ویرانی‌ها، جهادگران نقشی چندوجهی ایفا می‌کنند که هم ترمیم کالبد شهر را شامل می‌شود و هم بازسازی روحیه جمعی را. در چنین شرایطی، اجرای نقش‌های زیر از سوی گروه‌های جهادی ضرورت دارد:

۱- حلقه وصل مردم و نهادهای مسئول؛ در مواقع بحران، نهادهای متعدد مسئولیت رسیدگی به امور را دارند؛ اما به دلایل مختلف، پیوند مؤثر با مردم آسیب‌دیده برقرار نمی‌شود. گروه‌های جهادی می‌توانند با شناخت دقیق نیازها، مطالبات مردم را به نهادهای مسئول منتقل کرده و تا حصول نتیجه پیگیری نمایند. به عنوان نمونه، در وضعیت کنونی شهر تهران، بخش عمده وظایف اجرایی و امدادی در شهرداری متمرکز شده است، اما ارتباط با مردم به‌ویژه در مناطق تخریب‌شده نیازمند واسطه‌ای مردمی و مورد اعتماد همچون گروه‌های جهادی است.

۲- خدمت‌رسانی میدانی و همراهی عملی با مردم؛ اهالی مناطق آسیب‌دیده با انبوهی از نیازهای فوری و روزمره روبه‌رو هستند که از توان فردی فراتر رفته است. جهادگران می‌توانند با همان مشی خدمت بی‌منت، در آواربرداری، اسباب‌کشی، پاک‌سازی محیط و رسیدگی به نیازهای ابتدایی خانواده‌ها حضور یابند؛ حضوری که بیشتر از کمک، تداعیگر کرامت‌بخشی و حمایت عاطفی است.

۳- تبیین، روایت‌گری و ایجاد همبستگی؛ حضور میدانی در کنار مردم، فرصتی است برای بازنمایی ایستادگی و پایداری آنان در برابر حملات دشمن. گروه‌های جهادی باید با ثبت و روایت این صحنه‌ها (چه از زبان مردم، چه با تولیدات رسانه‌ای ساده) به تبیین شرایط و تقویت روحیه جمعی در شهر و محله کمک کنند؛ روایتی که امید می‌کارد و همدلی می‌درود.

۴- فعال‌سازی تشکلهای مردمی و ظرفیت‌های بومی؛ یکی از مهم‌ترین مأموریت‌های گروه‌های جهادی در مناطق آسیب‌دیده، شناسایی و به‌کارگیری جمع‌های مردمی موجود در محله و مناطق اطراف است. از طریق تعامل، گفت‌وگو و الگوسازی عملی، این تشکلهای می‌توانند در رسیدگی به نیازهای محله مشارکت نمایند و روند بازسازی را مردمی‌تر، پایدارتر و عزتمندانه‌تر سازند.

۵- ثبت خاطرات، روایت‌گری و مستندسازی انسانی؛ در هر مأموریت جهادی، لحظه‌هایی شکل می‌گیرند که صرفاً عملیاتی نیستند، بلکه نشانه‌هایی از عمق همدلی، ایستادگی و پیوند انسان‌ها با یکدیگرند. گروه‌های جهادی باید این لحظات را به‌عنوان میراث معنوی و فرهنگی بحران، ثبت و روایت کنند.

مراحل آغاز و اجرای مأموریت گروه جهادی در مناطق آسیب‌دیده از جنگ

برای آن که حضور گروه جهادی در منطقه‌ای آسیب‌دیده مؤثر، همدلانه و منسجم باشد، ضروری‌ست فرآیند ورود و فعالیت در قالب گام‌هایی روشن و تدبیرشده انجام گیرد. مراحل پیشنهادی عبارت‌اند از:

۱- انتخاب منطقه آسیب‌دیده؛ در گام نخست، گروه جهادی باید با استفاده از بازدیدهای میدانی، مصاحبه با افراد مطلع، و بررسی گزارش‌های اولیه، نسبت به تعیین نقطه‌ی هدف خود اقدام نماید. تناسب میزان آسیب، ظرفیت منطقه و توان اجرایی گروه، باید مبنای انتخاب باشد تا مأموریت، واقعی و اثربخش باشد.

۲- جمع‌آوری اطلاعات موجود از منطقه؛ پیش از شروع عملیات شناسایی میدانی، ضروری‌ست اطلاعات موجود از منطقه (اعم از گزارش‌های نهادها، مشاهدات مردمی و داده‌های بحران) جمع‌آوری و تحلیل شود. این مرحله از موازی‌کاری جلوگیری کرده و تصویر اولیه‌ای از وضعیت را برای تصمیم‌گیری فراهم می‌سازد.

۳- برقراری ارتباط رسمی با شهرداری منطقه؛ ورود مؤثر به منطقه بدون تعامل با نهادهای رسمی ممکن نیست. گروه جهادی باید از طریق جلسه حضوری یا نامه رسمی، خود را به شهرداری و سایر دستگاه‌های مرتبط معرفی کرده و هماهنگی‌های لازم را صورت دهد. در شرایط فعلی، بسیاری از وظایف اجرایی بحران در شهر تهران در شهرداری متمرکز است.

۴- اطلاع‌رسانی عمومی و اعلام حضور به مردم؛ برای آن‌که مردم منطقه بتوانند به گروه جهادی اعتماد کرده و درخواست‌های خود را به سمت آن‌ها سوق دهند، لازم است ورود تیم به صورت‌های مختلف اعم از نصب بنر و پوستر در نقاط کلیدی، پخش اطلاعیه در کانال‌های محلی و ارتباط چهره‌به‌چهره با اهالی در معابر و مراکز عمومی اعلام شود.

۵- آغاز خدمت‌رسانی میدانی؛ با هماهنگی نهادهای مسئول و ظرفیت‌های مردمی منطقه، گروه جهادی فعالیت عملیاتی را آغاز می‌کند. این خدمات شامل آواربرداری، اسباب‌کشی، پاک‌سازی محله و کمک به خانواده‌های آسیب‌دیده است و باید با رعایت کرامت انسانی و حفظ همدلی انجام شود.

۶- تکمیل فرم‌های شناسایی تکمیلی؛ در طول خدمت‌رسانی، اطلاعات خانوارها، نوع آسیب، نیازهای خاص و اقدامات انجام‌شده باید ثبت و به مرکز رصد و سامانه اطلاعاتی منتقل شود. این روند، ضمن حفظ انسجام، امکان ارزیابی و پیگیری را فراهم می‌سازد.

۷- ارزیابی میان‌دوره و اصلاح مسیر؛ در فواصل مشخص، گروه جهادی باید گزارش وضعیت تهیه کرده و فعالیت‌ها را با اهداف مقایسه کند. این ارزیابی می‌تواند زمینه‌ساز اصلاح برنامه، افزایش اثربخشی، و جلوگیری از اتلاف منابع شود.

۸- جمع‌بندی مأموریت و انتقال تجربه؛ در پایان مأموریت، لازم است گروه جهادی مجموعه‌ای از مشاهدات، تجربه‌ها، چالش‌ها و موفقیت‌ها را به صورت کتبی، صوتی یا تصویری ثبت کند. این مستندات نه تنها برای تیم‌های دیگر الهام‌بخش‌اند، بلکه حافظه‌ی فرهنگی و میدانی حرکت جهادی را نیز شکل می‌دهند.

مرحله	عنوان مرحله	هدف کلیدی	اقدامات نمونه‌ای
۱	انتخاب منطقه هدف	تعیین نقطه مناسب با توجه به نیازها و توان تیم	بازدید میدانی، مصاحبه با مطلعین، بررسی گزارش‌ها
۲	تجمع اطلاعات موجود	شناخت اولیه منطقه و هماهنگی با داده‌های پیشین	دریافت اطلاعات از شهرداری، گزارش بحران، رصد رسانه‌های محلی
۳	ارتباط با نهاد مسئول منطقه	دریافت مجوز، هماهنگی اجرایی، تقویت اعتماد نهادی	جلسه با شهردار، معرفی رسمی گروه، ثبت در ستاد مدیریت بحران منطقه
۴	اعلام عمومی حضور	اطلاع‌رسانی مردمی و آماده‌سازی ذهنی جامعه محلی	نصب بنر، پخش اطلاعیه، تعامل چهره‌به‌چهره با اهالی
۵	شروع خدمت‌رسانی میدانی	پاسخ عملی به نیازها با همراه‌سازی مردم و نهادها	آواربرداری، اسباب‌کشی، پاک‌سازی، ارائه خدمات حمایتی
۶	ثبت و تکمیل فرم‌های شناسایی اطلاعاتی	مستندسازی، رصد مستمر، برنامه‌ریزی تکمیلی	تکمیل فرم خانوارها، گزارش وضعیت محله، ثبت خدمات انجام‌شده
۷	ارزیابی میان‌دوره و اصلاح مسیر	افزایش اثربخشی با بازنگری مأموریت	تنظیم گزارش، جلسه ارزیابی داخلی، تعدیل برنامه‌ها
۸	جمع‌بندی مأموریت و ثبت تجربه	انتقال دانش، حفظ حافظه جهادی، آماده‌سازی تیم‌های آینده	تهیه مستند، نگارش گزارش نهایی، ثبت روایت‌ها و پیشنهادات

اقدامات قابل اجرا توسط گروه‌های جهادی در مناطق آسیب دیده

حضور گروه‌های جهادی در مناطق آسیب‌دیده، ظرفیتی حیاتی برای التیام دردها، بازگرداندن امید، و فعال‌سازی همبستگی اجتماعی در دل بحران است. هرچند بسیاری از اقدامات در این عرصه، وظیفه‌ی نهادهای رسمی است، اما گروه‌های جهادی به‌عنوان حلقه واسط مردمی و عامل پیگیری میدانی، می‌توانند بستر اجرای خدمات را فراهم آورند، مسیر آن را تسهیل کنند و با نظارت مردمی، تحقق آن را تضمین نمایند. اقدامات قابل اجرا توسط گروه‌های جهادی در مناطق آسیب‌دیده می‌تواند در دسته بندی‌ها عمرانی، خدماتی، فرهنگی و اجتماعی‌جانمایی گردد. در ادامه، نمونه‌ای از مهم‌ترین اقدامات قابل اجرا توسط گروه‌های جهادی ذکر شده است:

ردیف	اقدام قابل اجرا	شرح و ملاحظات مهم
۱	تعویض شیشه‌های آسیب دیده	شیشه‌های شکسته‌ی خانه‌ها نماد ناامنی و اندوه هستند؛ تعویض فوری آن‌ها با هماهنگی نهادهای مرتبط، تأثیر مستقیم بر بازگشت احساس امنیت و امید دارد.
۲	تعمیر تأسیسات خانگی	تأمین آب، برق، گاز و وسایل ضروری سکونت با اولویت بالا دنبال شود؛ گروه جهادی باید پیگیری هماهنگ با نهادهای مسئول و همراهی خانواده‌ها را عهده‌دار باشد.
۳	تخلیه نخاله‌های ساختمانی	با رعایت نکات ایمنی، وضعیت خانه (قابل تعمیر یا تخریبی) بررسی شده و نخاله‌ها در هماهنگی با شهرداری یا پیمانکاران مرتبط تخلیه گردد.
۴	کمک در نظافت عمومی خانه‌ها	برخی خانواده‌ها، به دلایل جسمی یا روحی، توان نظافت ندارند. حضور همدلانه جهادگران برای پاک‌سازی خانه‌ها، نماد کرامت و حمایت بی‌منت خواهد بود.
۵	جابجایی وسایل و اثاثیه	در مواردی که امکان اسکان در خانه وجود ندارد، گروه جهادی باید هماهنگی برای حمل اثاث به مکان امن، تأمین وسیله حمل و نقل و کمک فیزیکی را انجام دهد.
۶	فضاسازی حماسی و رویدادهای میدانی	در پی شوک حادثه، نیاز به بازآفرینی فضای روحی محله وجود دارد. نصب پرچم ایران، بزرگداشت شهدا، اجرای مراسم فرهنگی و تولید روایت می‌تواند روح تازه‌ای در محله بدمد.

الزامات حضور و فعالیت گروه در منطقه

برای آن که فعالیت گروه جهادی در منطقه آسیب‌دیده مؤثر، منظم و اثربخش باشد، رعایت برخی الزامات عملیاتی و ساختاری ضروری است. این الزامات به‌عنوان بستر اجرایی مأموریت، باید از سوی گروه پیش‌بینی و تأمین شود:

۱- حضور مستمر هسته مرکزی در منطقه؛ ضروری‌ست بین ۳ تا ۵ نفر از اعضای کلیدی گروه، به‌صورت مداوم در منطقه مستقر باشند تا هدایت عملیات، پاسخ‌گویی سریع، و تصمیم‌گیری میدانی با انسجام و سرعت انجام گیرد. این هسته، قلب تپنده‌ی مأموریت جهادی محسوب می‌شود.

۲- ارتباط مستمر و سازنده با نهادهای مسئول؛ پیگیری نیازهای مردم، تسهیل اقدامات عمرانی و فرهنگی، و هماهنگی اجرایی، نیازمند تعامل مداوم با شهرداری، هلال احمر، ستاد بحران و سایر نهادهای مرتبط است. این ارتباط باید حرفه‌ای، مردمی‌محور و هدف‌مند باشد.

۳- حضور روزانه نمایندگان گروه در منطقه؛ نمایندگان گروه باید در طول ساعات روز (از ۸ صبح تا ۷ شب) در منطقه آسیب‌دیده حضور فعال داشته باشند. این حضور مداوم زمینه‌ی ارتباط انسانی با مردم، نظارت بر عملیات و جلوگیری از گسست در روند خدمات را فراهم می‌سازد.

۴- ثبت‌نام از جهادگران داوطلب برای نیروی کمکی؛ یکی از پیش‌نیازهای واکنش سریع، ایجاد بانک اطلاعاتی از نیروهای جهادی آماده‌به‌کار است. گروه باید با اطلاع‌رسانی مناسب و طراحی فرآیند ساده ثبت‌نام، آمادگی لازم برای جذب و سازمان‌دهی نیرو در زمان نیاز را داشته باشد.

- ۵- اختصاص شماره تماس و کانال ارتباط مردمی؛ مردم آسیب‌دیده باید راه ارتباطی رسمی و مطمئنی برای ارسال درخواست‌ها، گزارش مشکلات و دریافت پاسخ داشته باشند. اختصاص یک شماره تماس پاسخ‌گو، همراه با کانال ارتباطی مجازی (مثل پیام‌رسان‌ها)، ضرورت فعالیت مؤثر جهادی در منطقه است.
- ۶- تداوم حضور تا زمان رفع نیازهای اساسی اهالی؛ حضور جهادی نباید مقطعی یا نمادین باشد؛ بلکه باید تا زمان رفع بخش اصلی نیازهای خانوارها ادامه یابد. مدت زمان پیشنهادی برای این حضور بین ۱۰ تا ۱۵ روز است تا هم خدمت‌رسانی کامل شود و هم اعتماد اجتماعی تثبیت گردد.

نکات و ملاحظات حضور در منطقه آسیب دیده

حضور مؤثر و مردمی گروه‌های جهادی در منطقه آسیب‌دیده نیازمند رعایت مجموعه‌ای از نکات و ملاحظاتی است که تضمین‌کننده‌ی سلامت ارتباطات، اثربخشی خدمت‌رسانی، و حفظ شأن مردم و گروه خواهد بود. توجه به این موارد، گروه را از حواشی دور می‌دارد و آن را به مأموریت اصلی‌اش نزدیک‌تر می‌سازد.

۱- تعهد واقع‌گرایانه؛ در مواجهه با مشکلات و خواسته‌های اهالی، از دادن وعده‌هایی که توان اجرای آن‌ها را نداریم اجتناب کنیم؛ صداقت، ریشه‌ی اعتماد است.

۲- پاسخ‌گویی مسئولانه؛ اگر نسبت به یک موضوع اطلاع دقیق نداریم، با آرامش بگوییم که آن را از مسئولان مربوطه پیگیری خواهیم کرد و پاسخ را اعلام می‌نماییم.

۳- حفظ هویت مستقل جهادی؛ در تعامل با مردم، خود را صریحاً «گروه جهادی مردمی» معرفی کنیم و از ایجاد تصور وابستگی مستقیم به نهادهای رسمی پرهیز می‌نماییم.

۴- ثبت اطلاعات در بستر تعامل؛ گردآوری اطلاعات خانوارها و وضعیت محله باید در فضای گفت‌وگو و خدمت انجام شود، نه از طریق تکمیل فرم‌های رسمی و آشکار که اعتماد را خدشه‌دار کند.

۵- مدیریت برخوردهای احساسی؛ در برخورد با شهروندان ناراضی یا عصبانی، خویشن‌داری و آرامش خود را حفظ کنیم؛ در چنین لحظاتی، وظیفه‌ی ما ایستادن در کنار آنان است، نه مقابلشان.

۶- تقویت مشارکت مردمی؛ در فرآیند خدمت‌رسانی، از ظرفیت خود مردم محله بهره بگیریم و امکان حضور، همکاری و ایفای نقش آن‌ها را فراهم سازیم.

۷- شناسایی نیازهای پنهان؛ فراتر از درخواست‌های آشکار، باید تلاش کنیم تا نیازهای پنهان یا فراموش‌شده را کشف کرده و برای حل آن‌ها اقدام کنیم؛ این‌جاست که جهاد معنا می‌گیرد.

۸- رعایت حریم خصوصی اهالی؛ در زمان ورود به منازل، با آگاهی از ورود به حریم شخصی خانواده‌ها، تمام ملاحظات شرعی، عرفی و اخلاقی را رعایت کنیم تا اعتماد آسیب نبیند.

۹- کرامت‌بخشی در ارتباطات؛ گفت‌وگوها، برخوردها و نوع خدمت‌رسانی باید به‌گونه‌ای باشد که شأن انسانی اهالی حفظ شود و روحیه‌ی مقاوم و عزتمند آنان تقویت گردد.

۱۰- حفظ استقلال روحی و مردمی گروه؛ اگرچه تعامل با نهادهای رسمی لازم است، اما استقلال هویتی گروه جهادی باید حفظ شود تا مأموریت دچار انحراف نشود و اعتماد عمومی از بین نرود.

۱۱- هشیاری امنیتی و انتقال موارد مشکوک؛ در حین فعالیت، با دقت به رفتارها و موقعیت‌های غیرعادی توجه کنیم و در صورت برخورد با مسائل امنیتی یا مشکوک، موضوع را محترمانه به مراجع ذی‌ربط منعکس نماییم.

۱۲- پرهیز از فعالیت‌های نمایشی و تصویربرداری غیرضروری؛ هدف اصلی حضور جهادی، خدمت بی‌منت است نه نمایش دادن آن. هرگونه فیلم‌برداری یا عکاسی باید با رضایت قلبی مردم، رعایت حریم شخصی، و هدف مستندسازی مسئولانه انجام شود. نباید خدمت‌رسانی را به صحنه‌ای برای دیده‌شدن یا تبلیغات تبدیل کرد؛ زیرا این رویکرد، هم شأن مردم را مخدوش می‌کند و هم اعتماد آنان را نسبت به نیت واقعی گروه تضعیف خواهد کرد.

در پی هر حادثه بزرگ، لحظه‌ای فرا می‌رسد که نه تنها سازه‌ها، بلکه دل‌ها نیاز به ترمیم دارند. در چنین بزنگاه‌هایی، گروه‌های جهادی همچون گذشته با روحیه‌ی خدمت بی‌منت، می‌توانند نقش‌آفرینی مؤثری ایفا کنند. حضور آنان نه تنها پاسخی فوری به نیازهای مردم آسیب‌دیده است، بلکه استمرار فرهنگِ مقاومت و پایداری نیز تلقی می‌شود. این فعالیت‌ها، هرچند برخاسته از عشق و احساس مسئولیت‌اند، نیازمند شناخت دقیق مراحل مداخله، رعایت ملاحظات فرهنگی، اجتماعی و عملیاتی، و بهره‌گیری از تجربه‌های میدانی هستند.

مدرسه خدمت و پیشرفت

www.tavana.school